

FM: Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi par 573,7 miljoniem eiro atpaliek no plāna

Publicēts: 18.12.2020.

2020. gada pirmajos deviņos mēnešos konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi bija par 22,7 miljoniem eiro jeb 0,3% mazāki nekā 2019. gada attiecīgajā periodā, veidojot 8 418,4 miljonus eiro. Kopbudžeta ieņēmumi samazinājušies zemāku nodokļu ieņēmumu dēļ, COVID-19 pandēmijai ietekmējot ekonomisko situāciju Latvijā un pasaulē. Savukārt kopbudžeta izdevumi, salīdzinot ar 2019. gada janvāri-septembri, pieauga par 669 miljoniem eiro jeb 8,4% un veido 8 588,6 miljonus eiro. Izdevumu pieaugumu noteica gan budžetā jau šim gadam plānotie papildu izdevumi tādiem mērķiem kā pensijām un citiem sociālajiem pabalstiem, atalgojuma celšanai veselības nozarei un citiem sektoriem, gan arī COVID-19 seku mazināšanai valdības apstiprinātie atbalsta pasākumi tautsaimniecībai. Tādējādi kopbudžetā deviņos mēnešos veidojies 170,1 miljona eiro deficīts, un situācija būtiski atšķiras no 2019. gada, kad kopbudžetā attiecīgajā periodā bija 521,6 miljonu eiro pārpalikums.

Lai nodrošinātu COVID-19 izplatības kontrolēšanu, sākot ar marta vidu, tika ieviesti ierobežojumi, kas būtiski ietekmēja ekonomisko aktivitāti praktiski visās nozarēs, kā rezultātā iekšzemes kopprodukts (IKP) 2. ceturksnī samazinājās par 8,9%. Tik straujš kritums ekonomikā būtiski ietekmēja kopbudžeta nodokļu ieņēmumus šā gada 2. ceturksnī, kas, salīdzinot ar attiecīgo periodu pērn, samazinājās par 9,7%. Jau 3. ceturksnī vērojams ekonomiskās aktivitātes pieaugums un kopbudžeta ieņēmumos vērojama nozīmīga atgūšanās, nodokļu ieņēmumiem par 1,4% pārsniedzot 3. ceturksņa līmeni 2019. gadā. Pie tam 3. ceturksnī kopbudžeta nodokļu ieņēmumi uzrādījuši 18,6% kāpumu, salīdzinot ar šī gada 2. ceturksni, kad COVID-19 ietekme ekonomikā bija visizteiktākā.

Jāatzīmē, ka darba spēka nodokļu samazinājums šogad bijis mazāks nekā patēriņa nodokļiem, kas skaidrojams ar to, ka uzņēmumi darbinieku atbrīvošanu, arī algu samazināšanu nereti uzskata par pēdējo līdzekli grūtību pārvarēšanai, vispirms samazinot citas izdevumu pozīcijas, kas attiecīgi ietekmē citu uzņēmumu darbību. Atbilstoši Valsts ieņēmumu dienesta datiem sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumi visstraujāk samazinājās maijā, norēķinoties par aprīļa darba algām, bet turpmākajos mēnešos ik mēnesi vērojamas atgūšanās pazīmes. Savukārt, piemēram, pievienotās vērtības nodokļa (PVN) ieņēmumi pēc pieauguma salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu jūlijā-augustā pieauga, bet septembrī atkal ir zem 2019. gada attiecīgā mēneša ieņēmumu līmeņa. Jāatzīmē, ka gada turpmākajos mēnešos COVID-19 ietekmē situācija atkal var pasliktināties un ieņēmumu apmērs kristies.

Kopumā 2020. gada deviņos mēnešos, ekonomiskajai aktivitātei krītoties, kopbudžeta nodokļu ieņēmumi par 573,7 miljoniem eiro jeb 8% atpalika no deviņu mēnešu plāna. Nodokļu ieņēmumi ir atkarīgi no ekonomiskās situācijas valstī un COVID-19 izplatības mazināšanai noteiktie ierobežojumi smagi skāra vairāku nozaru darbību. Lielākais nodokļu ieņēmumu samazinājums kopumā ir tādās nozarēs kā izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi, transports un uzglabāšana, māksla, izklaide un atpūta. Tāpat arī būvniecības nozarē, kur ieņēmumu samazināšanās skaidrojama ar PVN atmaksu pieaugumu, no šā gada atceļot reverso PVN maksāšanas kārtību būvizstrādājumiem.

Nodokļu ieņēmumus šogad ietekmē arī apstiprinātais atbalsts uzņēmumiem un privātpersonām, kas izpaužas aprēķināto nodokļu samaksas termiņu pagarinājumos ar atmaksas termiņu līdz pat trim gadiem. Valsts ieņēmumu dienests septembra beigās bija apstiprinājis termiņu pagarinājumus saskaņā ar likumu "Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību" vairāk kā 140 miljonu eiro apmērā. Nozīmīgāko apmēru veidojot sociālās apdrošināšanas iemaksu, PVN un iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) maksāšanas termiņu pagarinājumiem.

No plāna atpaliek faktiski visu nodokļu ieņēmumi, izņemot IIN, kas saņemti 41,5 miljonus eiro jeb 3,3% virs plānotā. Tas skaidrojams ar augsto plāna pārpildi janvāri-februārī, ko veidoja augošais darba ienākumu līmenis 2020. gada sākumā, kad vēl COVID-19 situācija nebija attīstījusies, tāpat arī norēķini gada sākumā par 2019. gada decembrī veiktajiem dividenžu maksājumiem. Jāatzīmē, ka IIN ieņēmumi kopbudžetā salīdzinājumā ar 2019. gada deviņiem mēnešiem samazinājušies par 50,4 miljoniem eiro jeb 3,7% un tas bija iepriekš plānots. Ieņēmumi sarukuši, ņemot vērā ar IIN neapliekamā minimuma celšanu nodarbinātajiem un pensionāriem, tāpat šogad pieauguši atvieglojumi par apgādībā esošām personām, attiecīgi samazinot ar IIN apliekamo bāzi. Tāpat

ir būtiski samazinājušies ieņēmumi no dividendēm.

Lielākā plāna neizpilde kopbudžetā ir PVN, ieņēmumos saņemot par 284,3 miljoniem eiro jeb 13,5% mazāk nekā plānots. PVN ieņēmumiem bijis arī vislielākais kritums, salīdzinot ar 2019. gada deviņiem mēnešiem, par 105,8 miljoniem eiro jeb 5,5%. Lielākais PVN ieņēmumu samazinājums bijis būvniecības, nekustamo īpašumu, kā arī izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozarēs. Akcīzes nodokļa ieņēmumi, samazinoties akcizēto preču patēriņam, bija par 109,6 miljoniem eiro jeb 12,2% mazāki nekā plānots, tāpat tie samazinājušies par 14,3 miljoniem eiro jeb 1,8%, salīdzinot ar 2019. gada deviņiem mēnešiem. Lielākais samazinājums bija akcīzes nodokļa ieņēmumiem no alkoholiskajiem dzērieniem par 10,9 miljoniem eiro, ko lielā mērā ietekmēja ārkārtējās situācijas laikā pilnībā pārtrauktā alkoholisko dzērienu tirdzniecība pierobežā. Savukārt ieņēmumi no akcīzes nodokļa naftas produktiem palielinājušies par 5,5 miljoniem eiro, ko sekmēja likmju palielināšana degvielai. Samazinājušies arī sociālo apdrošināšanas iemaksu ieņēmumi, kas saistīts ar situāciju darba tirgū, kur bezdarba līmenis šogad būtiski pārsniedz 2019. gada līmeni. Sociālās apdrošināšanas iemaksas kopbudžetā saņemtas 138,6 miljonu eiro apmērā jeb 6,2% zem plānotā un bija arī par 19,8 miljoniem eiro jeb 0,9% zemākas nekā pērn deviņos mēnešos. Atbilstoši Nodarbinātības valsts aģentūras (NVA) datiem reģistrētā bezdarba līmenis Latvijā COVID-19 pandēmijas ietekmē palielinājās no 6,3% februārī līdz 8,6% jūnijā, bet līdz septembra beigām, ekonomiskajai situācijai uzlabojoties, kā arī sezonālu faktoru ietekmē saruka līdz 7,7%. Pērn reģistrētā bezdarba līmenis bija krietni zemāks, piemēram, septembrī 5,7%.

Valsts pamatbudžetā pārskata periodā veidojies nozīmīgs deficīts (335,3 miljoni eiro), kamēr pērn attiecīgajā periodā bija 128,6 miljonu eiro pārpalikums. Visos pārējos kopbudžeta apakšlīmeņos deviņos mēnešos bijis pārpalikums. Valsts pamatbudžeta ieņēmumi deviņos mēnešos palielinājās par 60,7 miljoniem eiro jeb 1,3%, bet izdevumi pieauga par 524,6 miljoniem eiro jeb 11,2%. Valsts pamatbudžeta nodokļu ieņēmumi janvārī-septembrī bija pagājušā gada līmeni, savukārt par 70 miljoniem eiro jeb 7,3% palielinājušies ārvalstu finanšu palīdzības ieņēmumi. Valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi par 8,3 miljoniem eiro jeb 1,8% pārsniedza deviņu mēnešu ieņēmumu līmeni pērn, bet kopumā tie saņemti par 20,7 miljoniem eiro jeb 4,7% virs plānotā. Virsplāna ieņēmumus kopumā nodrošināja pamatā vienas valsts kapitālsabiedrības lielāki dividenžu maksājumi, tomēr atsevišķu nodevu ieņēmumi būtiski atpalika no plānotā. Piemēram, valsts nodevas par valsts sniegto nodrošinājumu un juridiskajiem un citiem pakalpojumiem saņemtas par 10,7 miljoniem eiro jeb 17,3% mazākā apmērā nekā plānots pavasarī noteikto ierobežojumu dēļ, pagarinot personu apliecinošo dokumentu derīguma termiņus un tādējādi izsniedzot mazāk dokumentu, kā arī samazinot konsulāros pakalpojumus.

Valsts pamatbudžetā izdevumu pieaugums bijis pamatfunkciju īstenošanai, kamēr ārvalstu finanšu palīdzības projektu īstenošanai izdevumi samazinājušies par 7,2%. Šajā Eiropas Savienības (ES) fondu ciklā nozīmīgs izdevumu pieaugums vairs nav sagaidāms un kā šogad, tā arī nākamgad izdevumi kopumā būs tuvu 2019. gada līmenim. Galvenokārt izdevumu pieaugumu valsts pamatbudžetā nodrošināja subsīdiju un dotāciju kāpums par 343,2 miljoniem eiro jeb 26,9%, lielā mērā novirzot līdzekļus finanšu institūcijai ALTUM un Latvijas Investīciju un attīstības aģentūrai, lai īstenotu valdības apstiprinātos COVID-19 seku mazināšanas pasākumus aizdevumu, garantiju un subsīdēto darbavietu formā. Nozīmīgi pieaugušas subsīdijas un dotācijas veselības nozares finansēšanai, tostarp algu celšanai mediķiem un COVID-19 sakarā. Valsts pamatbudžetā straujš pieaugums bijis arī sociālo pabalstu izdevumos par 97,5 miljoniem eiro jeb 31,4%, kas saistīts ar dīkstāves pabalstu izmaksu 53,6 miljonu eiro apmērā un izmaksām bezdarbnieka pabalstiem jūlijā to nepārtrauktības nodrošināšanai.

Valsts speciālajā budžetā pārskata periodā ieņēmumi saņemti aptuveni iepriekšējā gada līmenī (-0,2%), bet izdevumi palielinājušies par 225,3 miljoniem eiro jeb 11,3%. Tādējādi valsts speciālajā budžetā, lai gan bijis 18,3 miljonu eiro pārpalikums, tā apmērs pret 2019. gada janvārī-septembrī sarucis par 229,1 miljonu eiro. Valsts speciālajā budžetā pensiju izdevumi, ņemot vērā pērn oktobrī veikto pensiju indeksāciju, palielinājās par 151 miljonu eiro jeb 9,7%. Izdevumi pārējiem pabalstiem tikmēr kāpuši par 72,9 miljoniem eiro jeb 17,3%, kas saistīts ar nozīmīgu pieaugumu izdevumos bezdarbnieka un slimības pabalstiem. Izdevumi bezdarbnieka pabalstiem janvārī-septembrī ir par 23 miljoniem eiro jeb 23,5% augstāki nekā pērn attiecīgajā periodā, lielākoties straujā pieauguma reģistrēto bezdarbnieku skaitā dēļ. Atbilstoši NVA datiem šā gada septembra beigās bija 70 306 bezdarbnieki, bet pērn attiecīgajā brīdī 52 595 bezdarbnieki. Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras (VSAA) dati janvārī-septembrī uzrāda bezdarbnieka pabalstu saņēmēju skaitu pieaugumu par 34%. Izdevumi slimības pabalstiem valsts speciālajā budžetā veikti par 30,6 miljoniem eiro jeb 20,7% vairāk nekā pērn janvārī-septembrī. Atbilstoši VSAA datiem septembrī par 19% palielinājās slimības pabalstu saņēmēju skaits, un vidējā apdrošināšanas iemaksu alga pabalstu saņēmējiem šogad janvārī-septembrī vidēji bijusi par vairāk nekā 10% augstāka nekā pērn, tāpat janvārī-septembrī par 9% pieaudzis vidējais dienu skaits, par ko tiek veikta apmaksā,

tādējādi ietekmējot arī kopējo apmaksāto dienu skaitu.

Pašvaldību budžetā šā gada deviņos mēnešos izdevumi samazinājās par 52,1 miljonu eiro un līdzīgā apmērā saruka arī ieņēmumi (par 54,5 miljoniem eiro), nodrošinot 111,1 miliona eiro pārpalikumu. Lielākais samazinājums bijis kapitālajiem izdevumiem, kas sarukuši par 62,8 miljoniem eiro jeb 14,1%, salīdzinot ar 2019. gada deviņiem mēnešiem. Kapitālo izdevumu samazināšanos, īpaši pamatfunkciju nodrošināšanai, ietekmēja aizņemšanās ierobežojumi pašvaldībām, jo līdzekļus Valsts kasē var aizņemt tikai ES fondu projektu īstenošanai un pirmsskolas izglītības iestāžu infrastruktūrai. COVID-19 ietekmes uz ekonomiku mazināšanai, lai nodrošinātu augstas gatavības investīciju projektu īstenošanu, pašvaldībām aizņemšanās limits gada vidū tika palielināts, tomēr tā ietekme uz izdevumu pieaugumu šobrīd vēl nav būtiska un varētu parādīties gada pēdējos mēnešos. Pašvaldību budžetā par 49,5 miljoniem eiro jeb 11,2% samazinājušies arī preču un pakalpojumu izdevumi, krietni straujāk nekā prognozēts. Būtisks samazinājums bijis izdevumiem, ko pašvaldības veic par ēdināšanas pakalpojumiem, domājams, nenodrošinot klātienē apmācību pavasarī, tāpat samazinājušies izdevumi par komunālajiem pakalpojumiem, apkuri un citi.

Jāatzīmē, ka šā gada 22. oktobrī ES Statistikas birojs Eurostat publicēja 2020. gada oktobra notifikācijas rezultātus – Latvijas vispārējās valdības budžeta deficīts 2019. gadā bija 174,2 miljoni eiro jeb 0,6% no IKP. Savukārt, 2020. gadā atbilstoši Finanšu ministrijas novērtējumam, kas tika iekļauts Vispārējās valdības budžeta plāna projektā 2021. gadam, vispārējās valdības budžetā pēc Eiropas kontu sistēmas (EKS 2010) metodoloģijas, iekļaujot arī vispārējās valdības kapitālsabiedrību darbības rezultātus un citus darījumus, piemēram, AS "Air Baltic" un VAS "Latvijas dzelzceļš" pamatkapitāla palielināšanu, deficīts tiek prognozēts 2,1 miljards eiro jeb 7,6% no IKP.

<https://www.fm.gov.lv/lv/fm-kopbudzeta-nodoklu-ienemumi-par-5737-miljoniem-eiro-atpaliek-no-plana>